

Risk- och skyddsfaktorer för spelproblem

Vad är risk- och skyddsfaktorer?

Risikfaktorer är omständigheter eller förhållanden som ökar risken att utveckla spelproblem. Skyddsfaktorer är omständigheter eller förhållanden som ökar motståndskraften mot att utveckla spelproblem eller dämpar effekten av risikfaktorerna.

Faktorer som påverkar hälsans utveckling finns på flera nivåer: hos individen, i det sociala nätverket och samhället i stort. Risk- och skyddsfaktorer kan vara direkta eller indirekta. Direkta faktorer är direkt kopplade till utformningen av spelen och påverkar spelbeteende, spelmönster och individens upplevelse av spelen. Indirekta faktorer kan vara psykologiska, biologiska och sociala.

Vissa grupper i befolkningen är mer sårbara än andra för att utveckla spelproblem. Detta beror på indirekta faktorer som tillgänglighet och på att vi har olika sociala och ekonomiska förutsättningar som påverkar våra spelmönster och utvecklingen och konsekvenserna av spelproblem.

Social trygghet skyddar mot spelproblem

Trygg uppväxt, tryggt bostadsområde och ekonomisk och social trygghet är faktorer som skyddar mot spelproblem. Liksom att ha en god allmän hälsa, att gå ut skolan med fullständiga betyg och att den sociala omgivningen inte tycker att spel om pengar är viktigt (1, 2).

I ett effektivt förebyggande arbete ingår att samhället stärker människors ekonomiska och sociala trygghet. Andra åtgärder kan vara att begränsa tillgängligheten till spel om pengar, genom åldersgränser, tillståndsgivning och beskattning, och att begränsa marknadsföringen av spel om pengar. För att främja tillgången till spelfria miljöer kan skolor och arbetsplatser minska tillgängligheten och förändra attityder till spel om pengar genom att exempelvis ta fram handlingsplaner och riktlinjer kring spel om pengar.

MÅLGRUPP OCH SYFTE Syftet med detta faktablad är att beskriva risk- och skyddsfaktorer för spelproblem och hur de samspelar. Kunskap om risk- och skyddsfaktorer är viktig för att utforma effektiva förebyggande åtgärder. Faktabladet riktar sig till dig som beslutar om eller arbetar med att ta fram underlag för och utveckla förebyggande åtgärder på lokal, regional och nationell nivå.

SAMMANFATTNING

- Trygg uppväxt, tryggt bostadsområde och ekonomisk och social trygghet är faktorer som skyddar mot spelproblem.
- Förebyggande åtgärder som stärker skyddsfaktorer ökar människors förmåga att hantera riskfaktorer utan att utveckla ohälsa.
- Spelens utformning är en direkt riskfaktor. Psykisk ohälsa, otrygg uppväxt och närstående som spelar är indirekta riskfaktorer.
- Risken att utveckla spelproblem ökar när flera riskfaktorer samspelar med varandra.
- Genom att förebygga alkoholproblem kan vi även förebygga att personer utvecklar spelproblem.

Spelens utformning är en direkt riskfaktor

Olika spel har olika riskpotential. Spel med hög riskpotential ökar risken att utveckla spelproblem jämfört med spel med låg riskpotential. En förklaring är att spelens design och miljö påverkar hjärnans belöningssystem (3). Direkta riskfaktorer, som spelens utformning, har därför betydelse för om individer utvecklar spelproblem.

Detta faktablad är en del av Folkhälsomyndighetens kunskapsstöd Förebygga spelproblem. Information om kunskapsstödet och alla produkter hittar du via spelprevention.se eller kunskapsguiden.se. Kunskapsstödet har tagits fram i samråd med Socialstyrelsen.

Spelautomater, kasinospel och poker är spel med hög riskpotential. Att spela på dessa spel ökar sannolikheten att utveckla spelproblem. Det gäller särskilt de som nyligen börjat spela på dessa spelformer (4). Många spel med hög riskpotential är tillgängliga via internet vilket ökat tillgängligheten till spel. Att spela på internet har också ökat de senaste åren (5).

Spel med medelhög riskpotential är de flesta sportspel, spel på hästar och livepoker. Lotter köpta hos ombud har låg riskpotential (4, 8). Kunskapen om vilka spelformer

som påverkar risken att utveckla spelproblem kan användas för att rikta åtgärder mot spel med hög riskpotential.

Hur vi spelar har betydelse

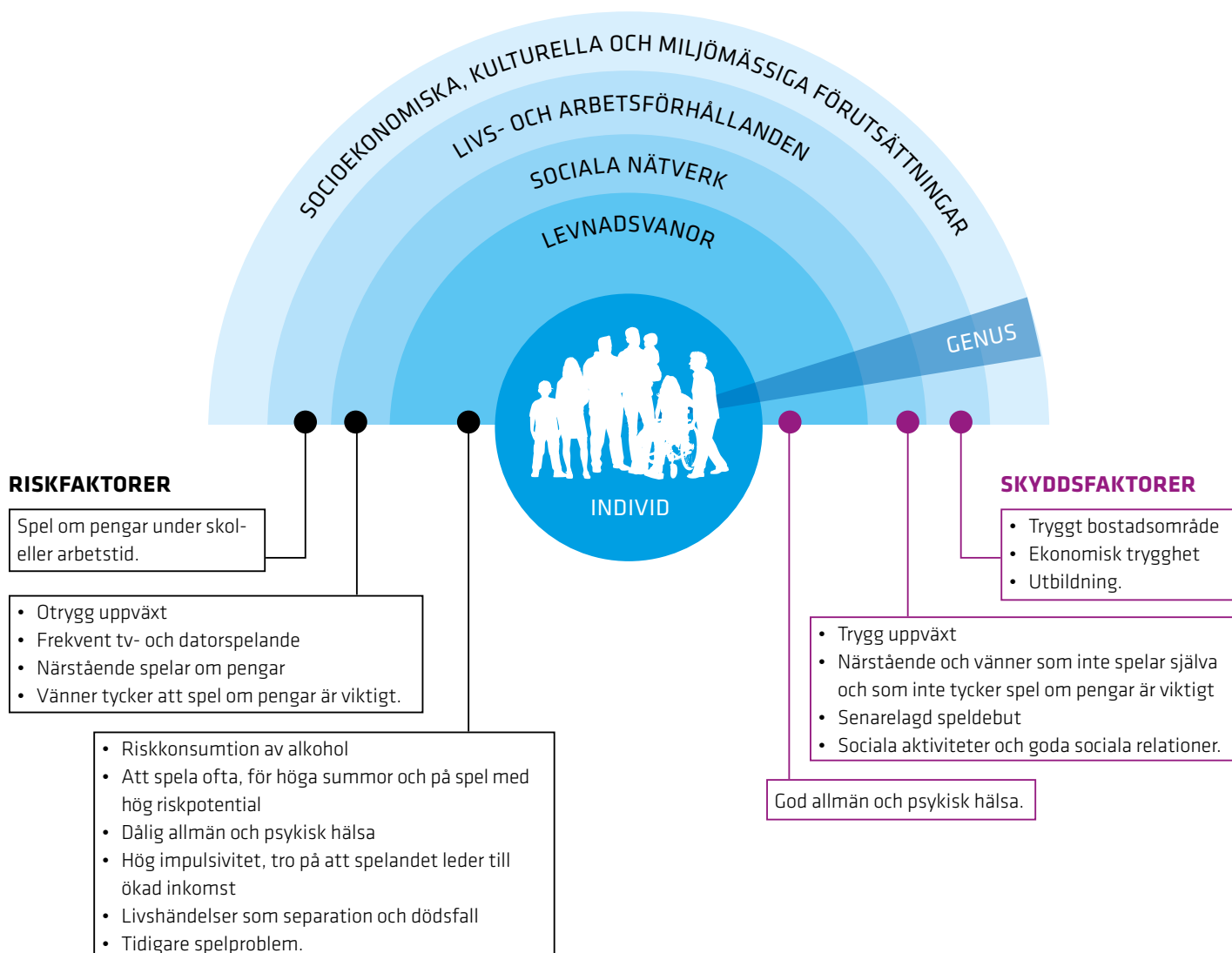
Det finns ett komplicerat samband mellan tillgängligheten till spel och spelproblem. Tillgänglighet handlar bland annat om geografisk närhet, kostnader och den sociala acceptansen för spel om pengar. Tre procent av befolkningen har spelat om pengar under skol eller arbetstid och att spela under skol- och arbetstid är en riskfaktor för att utveckla spelproblem (5, 8). Arbetslivet och skolan är därför viktiga arenor för att förebygga spelproblem och främja hälsa.

Risken att utveckla spelproblem beror även på hur ofta en person spelar, hur många spel den spelar på och om personen tidigare har haft spelproblem. Att spela minst en

VAD GÖR ETT SPEL RISKFYLLT?

Läs mer om spelens riskpotential i vårt faktablad Vad gör ett spel riskfyllt?

Figur 1. Faktorer som påverkar folkhälsan. Modellen syftar till att visa hur faktorer och förutsättningar hos individen, i det sociala nätverket och i samhället i stort påverkar risken att utveckla spelproblem. I modellen har vi integrerat exempel på risk- och skyddsfaktor. För att illustrera att könsskillnader i makt och inflytande påverkar faktorer på alla nivåer har genus lagts in i modellen (6). Ett effektivt förebyggande arbetet bör ske på flera nivåer samtidigt och utgå från ett genusperspektiv.

gång i veckan på olika spelformer ökar risken att utveckla spelproblem (8). Risken att få spelproblem är högre bland personer som tidigare haft problem med spel (6). En femtedel av de personer med problemspelande som tillkommer under ett år har tidigare haft spelproblem (8).

Psykisk ohälsa, närstående som spelar och ekonomisk utsatthet är indirekta riskfaktorer

Kunskap om indirekta faktorer gör det lättare att identifiera vad som ökar sårbarheten för att utveckla spelproblem. Sådan kunskap är viktig för att kunna ta fram generella och riktade förebyggande åtgärder. Kunskap om indirekta faktorer är dessutom viktigt för att uppnå en mer jämlik hälsa generellt sett. Här listar vi några exempel på indirekta faktorer som ökar risken för att utveckla spelproblem (1, 6, 7, 8):

Hos individen:

- dålig allmän och psykisk hälsa
- hög impulsivitet
- tro på att spelandet kommer leda till ökad inkomst
- livshändelser som separation och dödsfall
- riskkonsumtion av alkohol.

I det sociala nätverket och den lokala omgivningen:

- otrygg uppväxt, till exempel ekonomiska svårigheter
- närstående som spelar om pengar
- spel om pengar sker i skolan eller på arbetsplatsen
- frekvent tv- och datorspelande
- vänner som tycker att spel om pengar är viktigt.

Det saknas kunskap om hur faktorer på samhälls nivå påverkar spelproblem. Vi behöver mer kunskap om hur likheter och skillnader i risk- och skyddsfaktorer ser ut för olika grupper i befolkningen. Det är inte säkert att de har samma betydelse för alla, till exempel kan det finnas skillnader som beror på genus eller ålder vilket vi bör ta hänsyn till i det förebyggande arbetet. Positiva normer om spel om pengar, en spelreglering som saknar konsumentskydd och bristande tillgång till förebyggande arbete, stöd och vård kan öka risken att utveckla spelproblem.

Samspelet mellan riskfaktorer ökar risken att få problem

Risken att utveckla spelproblem ökar när en person som spelar kombinerar flera direkta riskfaktorer, som att spela på spelautomater och att samtidigt dricka alkohol (9).

Riskkonsumtion av alkohol och spelproblem förstärker varandra – när problemen med spelandet ökar, dricker den som spelar mer alkohol och tvärtom. Att riskkonsumera alkohol gör det dessutom svårare att ta sig ur och återhämta sig från spelproblem.

Servering av alkohol i samband med spel medför ökade risker för spelproblem framförallt när det gäller spel på spelautomater, något som man bör ta hänsyn till vid tillståndsgivningar. Det finns också ett behov av att integrera åtgärder mot spelproblem med åtgärder inom alkohol.

MARKNADSFÖRING AV SPEL OM PENGAR

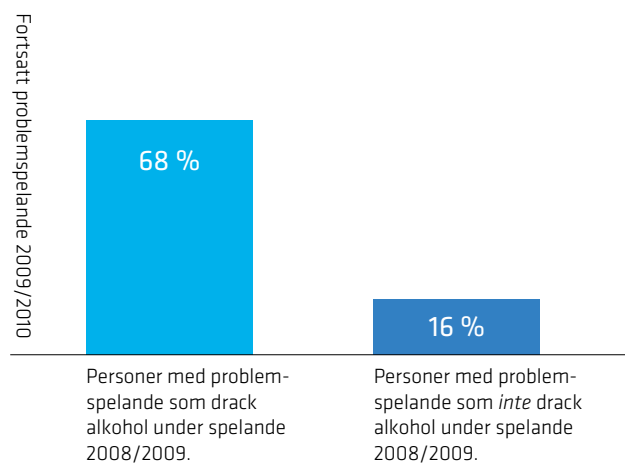
Spelbolag lägger varje år stora resurser på marknadsföring. Det är svårt att undersöka orsakssamband mellan exponering av reklam och konsumtion och problem eftersom många andra faktorer spelar in. Personer som har spelproblem och barn och unga är dock känsligare för exponering än andra grupper. Det är allvarligt då unga är en riskgrupp och en femtedel av problemspelandet som tillkommer under ett år består av återfall.

En stor del av marknadsföringen sker idag i sociala medier. Detta är viktigt att ta hänsyn till vid utformning av policy. För att stärka vår kunskap om kopplingen mellan reklam och spelproblem måste förändringar inom marknadsföringen följas upp systematiskt.

LEDER SPELREKLAM TILL SPELPROBLEM?

Läs mer om vad forskningen säger om kopplingen mellan spelreklam och spelproblem i faktabladet Leder spelreklam till spelproblem?

Figur 2. Andelen personer med spelproblem 2008/2009 som fortsätter ha ett problemspelande vid uppföljningen ett år senare, uppdelad på de som angav att de brukar dricka alkohol medan de spelade och de som uppgav att de inte gör det.

KÄLLA: FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN. FAKTABLAD SWELOGS, NR 19. SPEL, SPELPROBLEM OCH ALKOHOL. FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN: 2014.

Åtgärder på både individ- och samhällsnivå är viktiga

Eftersom det finns flera orsaker till varför individer utvecklar spelproblem räcker det inte att bara arbeta med individen. Det förebyggande arbetet får bäst resultat när lokala, regionala och nationella åtgärder kombineras. Det kan till exempel handla om att minska tillgängligheten till riskabla spelformer och samtidigt intensifiera arbetet med att sprida kunskap om spelandets risker.

Blåmarkerade referenser är nåbara via internet.

1. Statens folkhälsoinstitut. [Risk- och skyddsfaktorer för problemspelande](#). Östersund: Statens folkhälsoinstitut; 2013.
2. [Fröberg F. Problem gambling among young women and men in Sweden](#) [Doktorsavhandling]. Stockholm: Institutionen för klinisk neurovetenskap, Stockholm: Centrum för psykiatriforskning, Karolinska Institutet; 2014.
3. Abbott, M; Binde, P; Clark, L; Hodgins, D; Korn, D; Pereira, A; Quilty, L; Thomas, A; Volberg, R; Walker, D; Williams, R [The Conceptual Framework of Harmful Gambling Revised Edition](#) [Internet]. Guelph, Ontario, Kanada: Gambling Research Exchange Ontario (GREO); 2015. [citerad 2016-08-29]
4. Folkhälsomyndigheten. [Vad gör ett spel riskfyllt?](#) [Internet]. Folkhälsomyndigheten; 2016.
5. Folkhälsomyndigheten. [Swelogs prevalensundersökning 2015](#) [Internet]. Östersund: Folkhälsomyndigheten; 2016 [uppdaterad 2016-07-05; citerad 2016-08-18].
6. Folkhälsomyndigheten. [Återhämtning från och konsekvenser av problemspelande. En rapport från Swelogs fördjupningsstudie](#). Östersund: Folkhälsomyndigheten; 2016.
7. Folkhälsomyndigheten. [Elvaårsuppföljning av spel och hälsa bland personer som tidigare haft spelproblem](#). Östersund: Folkhälsomyndigheten; 2015.
8. Statens folkhälsoinstitut. [Spel om pengar och spelproblem i Sverige 2009/2010. Resultat från Swelogs ettårsuppföljning](#). Östersund: Statens folkhälsoinstitut; 2012.
9. Folkhälsomyndigheten. [Faktablad Swelogs, nr 19. Spel, spelproblem och alkohol](#) [Internet]. Folkhälsomyndigheten; 2014.

Folkhälsomyndigheten